

Fundació
Rafael Campalans

Xile 2009

La divisió canvia de bàndol

Oriol Bartomeus

Anàlisis electorals
07/09

El proper 13 de desembre se celebra la primera volta de les eleccions a Xile, que tot apunta que no serà la definitiva per escollir el nou president que substitueixi Michelle Bachelet. Caldrà, doncs, una segona volta al gener.

Aquestes eleccions estan marcades per la possible victòria del candidat de la dreta, possibilitat que ha anat fent-se més i més real des que Lavín va obligar Lagos a una segona volta agònica el 1999.

Aquest cop el candidat de la dreta, Sebastián Piñera, el mateix que el 2005 s'enfrontà a Bachelet, sembla tenir moltes opcions per accedir a la presidència. Si fa quatre anys només el 23% creia que un candidat de dreta seria president, ara són un 49% els que creuen que Piñera serà el proper president.

La seva candidatura aglutina tot l'espai conservador, a diferència del que succeí fa quatre anys, quan va haver de disputar l'espai amb el candidat de la més dretana UDI, Lavín.

Aquest cop, la divisió és patrimoni de l'esquerra. Després de superar les tensions pròpies de l'elecció del candidat de la oficialista Concertación en convocatòries anteriors, aquest cop el centreesquerra presenta dos candidats.

El 2005, després de la presidència del socialista Lagos, l'elecció es va acabar resolent en primàries entre la també socialista Bachelet i la demòcratacristiana Alvear. Les tensions generades en aquell moment han aconsellat els dirigents del conglomerat oficialista a designar un candidat "a dit". L'escollit ha estat l'expresident Eduardo Frei Ruíz-Tagle, representant d'una de les famílies més il·lustres de la DC xilena, fill del també expresident Eduardo Frei Montalva.

A Frei se'l recorda també per ser el president (1994-1999) pitjor valorat del període post-Pinochet.

L'elecció de Frei sense primàries ha fet sorgir un moviment de protesta dins la mateixa Concertación, liderat per diputats i senadors socialistes, que demanaven un procés d'elecció obert. En el fons del conflicte batega una pugna intergeneracional entre els vells i els joves de l'oficialisme.

Finalment, el grup dissident ha optat per presentar una candidatura pròpia en la figura de Marco Enríquez-Ominami, fill d'un dirigent de l'esquerra desaparegut per la policia secreta pinochetista i fillastre d'un dels líders socialistes més prominents, el senador Carlos Ominami.

La reacció dels dirigents de la Concertación ha estat l'expulsió fulminant dels que donen suport a Enríquez-Ominami. Les discussions entre uns i altres remeten a la pugna entre Obama i Clinton a les primàries demòcrates de 2008. D'una banda, l'"establishment", de l'altra un "outsider" que repta el poder establert amb un discurs nou i l'utilització massiva de les tecnologies de la informació.

La candidatura d'Enríquez-Ominami també recorda Obama pel fet que, amb una retòrica més radical que el seu adversari, aconsegueix el suport dels sectors benestants de l'esquerra (joves universitaris enquadrats en el "canvi").

A més, Enríquez-Ominami ha aconseguit consolidar-se en molt poc temps com una opció creïble. Segons les enquestes del CEP, l'avantatge de Frei sobre el rebel s'ha reduït des dels 17 punts del juny als 7 d'octubre.

Així doncs, mentre la dreta compareix unida darrera el lideratge de Piñera, l'esquerra arriba fortament dividida entre l'oficialista Frei i l'alternatiu Enríquez-Ominami.

És un escenari difícil d'entendre quan Bachelet és la presidenta més ben valorada de Xile des de 1991. Segons la Encuesta Nacional de Opinión Pública del Centro de Estudios Públicos d'octubre, el 78% dels entrevistats aprova la gestió de la presidenta.

Malgrat tot, la candidatura d'Enríquez-Ominami té la gran virtut de no deixar en mans del candidat de la dreta l'etiqueta del canvi. Piñera, tot i ser dels homes més rics de Xile (propietari de la línia aèria LAN Chile), ha fonamentat la seva campanya en un discurs anti-"establishment", incidint en el fet que la Concertación porta vint anys ininterromputs al govern.

La mateixa Concertación semblava donar arguments a Piñera amb l'elecció de Frei, patrici entre patricis. Així doncs, la candidatura alternativa d'Enríquez-Ominami fa que la voluntat de canvi trobi una sortida que no sigui la dreta de Piñera.

De fet, la gran novetat d'aquestes eleccions és l'emergència d'un nou eix de divisió que se suma al tradicional esquerra-dreta. La disjuntiva entre canvi i continuïtat ha emergit amb una capacitat d'enquadrament superior a la de les divisòries clàssiques.

Les enquestes del CEP demostren que un nombre creixent de xilens no vol significar-se en l'escala esquerra-dreta. En la darrera enquesta, aquests arribaven al 37% del total d'entrevistats. Davant d'això, altres eixos de debat prenen més força.

Gran part de l'èxit de la candidatura d'Enríquez-Ominami es fonamenta en l'atracció d'aquesta independents, entre els que supera Frei. De fet, la posició dels dos candidats de l'esquerra en l'eix esquerra-dreta és molt similar. La diferència entre ells es troba en l'eix de canvi-continuïtat.

La irrupció del candidat rebel de l'esquerra i les possibilitats que pugui arribar a passar Frei en la primera volta no s'expliquen en funció de les divisòries clàssiques, ja que els equilibris entre candidats en els espais ideològics es mantenen igual que apareixien a les enquestes prelectorals de 2005.

Intenció de vot a primera volta, segons espais ideològics

	Esquerra Centresquerra	Centre	Centredreta Dreta	Independents
Bachelet 2005	78%	53%	20%	36%
Frei-Enríquez 2009	74%	57%	18%	36%
Piñera-Lavín 2005	11%	39%	75%	29%
Piñera 2009	10%	28%	79%	28%

Aleshores, Bachelet recollia el suport del 78% de l'esquerra i el centreesquerra, ara ho fan en un 74% entre Frei i Enríquez-Ominami. Entre els ubicats al centre, les intencions per l'esquerra han crescut del 51% al 57%, mentre que es manté en el 36% entre els que no s'identifiquen (i que aleshores eren el 26% del total i ara onze punts més).

Per Piñera també es mantenen les preferències. Un 79% entre dreta i centredreta i prop del 30% al centre i un percentatge similar entre els que es declaren independents.

La diferència entre 2005 i ara és que el vot progressista es divideix en dues candidatures, tal i com aleshores li succeïa a la dreta. I al capdavant, aquesta divisió fou en bona mesura la causant de la derrota de Piñera.

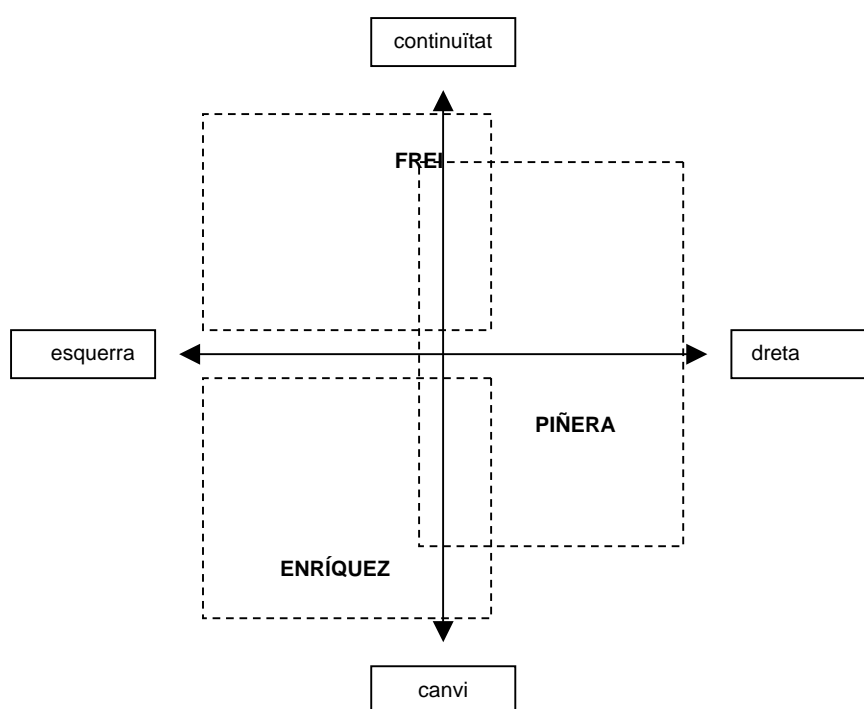
Segons l'enquesta del CEP d'octubre de 2005, només dues terceres parts del vot del candidat Lavín en primera volta estaven disposats a votar Piñera, si aquest era finalment el candidat de la dreta a la segona, com així va ser.

Aquest cop pot ser l'esquerra la que pateixi aquest mateix fenomen. Segons el CEP, entre Frei i Enríquez-Ominami aconseguirien conjuntament un 43% del vot en primera volta, mentre que Piñera quedaria amb un 35%. El candidat de la dreta, tanmateix, tindria assegurada la prima posició, mentre que la segona, que dona accés a la volta definitiva, se la disputarien els altres dos, sense que hores d'ara pugui donar-se com a definitiu l'avantatge de l'expresident i candidat oficialista.

Malauradament, l'avantatge global dels candidat de l'esquerra en primera volta s'esfumaria a la segona.

Dels votants de Frei, només el 53% estaria disposat a votar Enríquez-Ominami si finalment és aquest el que passa a segona volta. Això faria pràcticament impossible que Frei derrotés Piñera.

L'escenari alternatiu és encara més difícil per a l'esquerra, ja que només el 39% dels que voten per Enríquez-Ominami manifesta que votaria Frei en el supòsit que sigui aquest qui s'enfronti a Piñera en segona volta. És més, entre el 20 i el 29% dels votants d'Enríquez-Ominami assenyala que optaria pel candidat dretà en segona volta.

Això es deu al fet que el candidat rebel i el de la dreta comparteixen l'espai electoral dels que volen "canvi", i que no votarien mai per un candidat de l'"establishment" com Frei.

Serà capaç el candidat de l'esquerra que passi a la segona volta d'aglutinar al seu voltant la majoria progressista de la primera?

Ara com ara sembla bastant improbable que Frei pugui reunir els dissidents, i menys encara la base que es defineix sobretot per les ganes de donar pas a una nova generació de dirigents, diferent d'aquella que va lluitar contra Pinochet i va portar la democràcia a Xile.

Pel que fa a Enríquez-Ominami (Marco, a seques, com es fa dir), haurà de moderar el seu discurs si vol atraure el votant concertacionista típic, però fent això pot perdre part de l'aire alternatiu i "outsider" amb el que ha bastit la seva candidatura, i deixar-se pel camí un electorat que li pot ser clau per assolir la presidència.

El primer capítol del desenllaç, el 13 de desembre.